

розкритті та розслідуванні бандитизму буде ефективною, якщо *слідчий, оперативний працівник, поліцейський патрульної поліції володіють криміналістичними знаннями про ознаки бандитизму, про особу члена банди, типові способи вчинення озброєного нападу, обстановку вчинення злочину, типові сліди на місці вчинення озброєного нападу.*

Знання криміналістичних ознак бандитизму сприятиме слідчому, оперативному працівнику кримінальної поліції своєчасно виявити в конкретній ситуації по «слідовій картині» злочинний «почерк» членів банди, спосіб озброєного нападу і своєчасно організувати оперативно-розшукову роботу по розшуку і затриманню членів банди.

Список бібліографічних посилань

1. Корж В. П. Огляд місця події: процесуальні підстави, криміналістичні рекомендації, тактичні правила : наук.-практ. посіб. Харків : Золоті сторінки, 2017. 216 с.
2. Корж В. П. Розслідування окремих видів злочинів : навч.-метод. посіб. Харків : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2012. 508 с.

Одержано 15.03.2019

УДК 343.341(477)

Максим Геннадійович ОКОЛОТ,

студент 5 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

Науковий керівник:

Григорій Сергійович КРАЙНИК,

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків)

ПРОБЛЕМА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАОХОЧУВАЛЬНОЇ НОРМИ У Ч. 2 СТ. 255 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (СТВОРЕННЯ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ)

На сьогоднішній день актуальним є питання кримінально-правових засобів протидії злочинності. Одним з таких засобів є покращення кримінального законодавства, тобто, внесення змін до Кримінального кодексу (далі – КК) України, а саме до ст. 255 КК України (Створення злочинної організації). Названа стаття містить заохочувальну норму, яка передбачає, що звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора або керівника злочинної організації, за вчинення злочину, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо вона добровільно заявила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю.

Підхід, закріплений у ч. 2 ст. 255 КК України, має зарубіжні аналоги. Так, КК Республіки Молдови містить подібну норму: звільняється від кримінальної відповідальності член організації, якщо він добровільно заявив про існування такої організації, сприяв розкриттю злочинів або викриттю керівників, організаторів [6, с. 158]. Можемо побачити, що Республіка Молдова регулює це питання схожим чином, а це, на мою думку, пов'язане із тим, що Молдова історично входила до Радянського Союзу, а тому її кримінальне право та кримінальне право України тривалий час розвивалися в одному напрямку.

Навпаки, КК Королівства Іспанії (ч. 4 ст. 570-3), Республіки Польща (ст. 259), Федеративної Республіки Німеччини (ч. 6 ст. 129) містять заохочувальні норми, де мова йде про учасника злочинної організації, або її члена, яким по суті може виявитися і керівник, і рядовий учасник. Цей підхід, на мою думку, є прогресивним, його доцільно застосувати і до українського кримінального права.

Слід звернути увагу на те, що питання цієї заохочувальної норми підіймалося вже доволі давно, зокрема, це було пов'язане із рядом проблемних питань – як слід сформулювати заохочувальну норму, щоб у злочинця за цим злочином було реальне бажання до неї звертатися?

Окремі пропозиції вносилися більше 10 років тому на рівні міжнародних документів. Так, Рекомендація (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи від 20.04.2005 пропонувала виділяти такий особливий суб'єкт як «особа, яка співпрацює з правосуддям» [1]. Це така особа, яка переслідується або вже засуджена за участь у злочинній організації, але яка активно сприяє правосуддю шляхом дачі показань проти такої організації. Таким особам передбачався особливий захист під час судового розгляду та можливість звільнення від кримінальної відповідальності. Такі гарантії були доволі привабливими для учасників злочинних організацій.

Однак з 2005 року ці рекомендації не були враховані Україною до цього часу. Проблеми стосуються особи, яка може розраховувати на заохочувальну норму. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 [2], згадуючи у ч. 2 ст. 14 випадки звільнення від відповідальності, каже про «учасника злочинної організації». В той час як ч. 2 ст. 255 КК України говорить про «особу, окрім керівника та організатора». При цьому Закон говорить «звільняється у випадках, передбачених Кримінальним кодексом».

Окремі дослідники наголошують на тому, що ієрархічна структура є зазвичай триступеневою: керівник злочинної організації, керівник структурного підрозділу та рядові учасники [3, с. 67]. Ієрархічність побудови злочинної організації включає також таку процедуру, як своєрідне «проходження служби» по вертикалі злочинної організації. «Проходження» передбачає не тільки зайняття вищої посади, а й зайняття нижчої. У такому разі питання застосування заохочувальної норми ще більш ускладнюється: якщо особа була серед засновників злочинної організації, одразу не була обрана чи призначена керівником, а згодом ним стала і навпаки, то чи можливе застосування до неї заохочувальної норми? Відповідно до КК України – ні (щодо першого варіанту), що виявляється трохи нелогічним. Порушення логіки полягають в тому факті, що метою заохочувальної норми є залучення злочинців до співробітництва. Як правило, воно запроваджується для вирішення питань пріоритетності реалізації принципу невідворотності покарання стосовно однієї певної особи або відвернення потенційної шкоди [4, с. 296]. Власне, держава визнає, що їй вкрай важлива позитивна пост кримінальна поведінка злочинця [5, с. 27, 170]. Проте, як можна побачити, керівника, як особу, якій відомо більше за інших про свою злочинну організацію, залучити до співробітництва не вдасться через виключення його з переліку осіб, які підлягають звільненню від кримінальної відповідальності. Це не приносить позитивних результатів правоохоронним органам, уповноваженим на розкриття злочинних організацій, які гостро потребують повну інформацію про діяльність таких організацій.

Як саме вирішити ці питання? Пропонується наступний спосіб. Слід виключити розподіл за ролями з ч. 2 ст. 255 КК України, допустивши до співробітництва з правоохоронними органами керівника та організатора. Аргументами на користь виключення керівника та організатора з тексту заохочувальної норми (ч. 2 ст. 255 КК України) є: 1) занадто складне застосування, враховуючи незрозумілість статусу особи-засновника злочинної організації (вважати його керівником на момент зізнання, на момент створення, чи в обох випадках); 2) неможливість досягнення в такий спосіб мети заохочувальної норми. Подібну думку також висловлювали Ковальчук В. П. [4, с. 28], Крайник Г. С. та Балега Н. В. [7, с. 52–54], а також частково (в частині щодо керівника) Демидова Л. М. [8, с. 117], в чому я з ними погоджуюся.

Вказаний спосіб вирішить проблему залучення керівників та організаторів до співробітництва із правоохоронними органами, що в свою чергу сприятиме легшому розкриттю як злочину, передбаченого ч. 1 ст. 255 КК України, так і усіх злочинів, вчинених злочинною організацією.

Пропозиції щодо вдосконалення тексту ч. 2 ст. 255 вже були предметом обговорення у наукових колах. Так, наводилися приклади тексту цієї норми, де посилення на керівника та організатора було відсутнє [7, с. 52]. Погоджуючись із зазначеними пропозиціями щодо керівника та організатора, враховуючи Рекомендацію Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям, ухвалено на 924 засіданні від 20.04.2005 та зміст закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-XII, пропоную наступну редакцію ч. 2 ст. 255 КК: «звільняється від кримінальної відповідальності особа, за вчинення злочину, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо вона добровільно заявила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю».

Список бібліографічних посилань

1. Рекомендація Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям : ухвал. на 924 засіданні від 20.04.2005. URL: https://www.coe.int/t/dg1/legalcooperation/economiccrime/organisedcrime/Rec%20_2005_9.pdf (дата звернення: 19.02.2019).
2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 358.
3. Волковський М. А. Щодо ознак злочинної організації // Від громадянського суспільства – до правової держави : XII міжнар. наук. конф. молодих вчених та студентів (м. Харків, 22 квіт. 2016 р.). Харків : Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2016. С. 66–69.
4. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
5. Ковальчук В. П. Кримінально-правові засоби протидії створенню злочинної організації : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 224 с.
6. Вознюк А. А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192 с.
7. Крайник Г. С., Балега Н. В. Створення злочинної організації: склад злочину та питання удосконалення заохочувальної норми. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 58. С. 45–54.
8. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації : монографія. Харків : Вид. Вапнярчук Н. М., 2005. 256 с.

Одержано 23.02.2019

УДК 343.851(477)

Олександр Володимирович ОЛІШЕВСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО МІСТИТЬ ПРОПАГАНДУ ТЕРОРИЗМУ

В результаті діяльності терористичних організацій за останні десять років загинуло десятки тисяч громадян, ще більше отримали тілесні ушкодження. Ціна тероризму, розрахована на основі змін макроекономічних показників країн світу, складає десятки мільярдів доларів США. Сукупний майновий вираз витрат на антитерористичні кампанії складає ще більшу суму щороку з тенденцією до зростання.

У зв'язку з великими людськими та матеріальними втратами питання боротьби з даним видом злочинності стоїть сьогодні особливо гостро, особливо в аспекті формування стратегії протидії. Тому метою даних тез доповіді є визначення заходів протидії негативному впливу інформації, що містить пропаганду тероризму.

Пропаганда тероризму – це комплекс деструктивних методів і способів впливу на свідомість і волю людей (суспільство у цілому, певних груп та окремих осіб) з метою їх спонукання до здійснення терористичної діяльності [1, с. 104]. Наслідками такої пропаганди є дестабілізація правопорядку у країні, сіяння страху серед населення, породження ненависті між певними групами, вербування нових членів, пошук прихильників терористичної діяльності тощо.

Заходи протидії негативному впливу інформації, що містить пропаганду тероризму мають бути спрямовані на дві категорії осіб – тих хто виготовляє, бере участь в обігу таких відомостей або даних, розповсюджує їх і тих хто сприймає (а серед них, по-перше, населення та правоохоронні органи, а по-друге, ще дві підгрупи – свідомих і тих, хто ще не зрозуміли можливості негативного впливу інформації). Такі заходи умовно поділимо на попередні та безпосередні (під час закликів до вчинення терористичних дій серед масового зібрання людей), серед яких є діючі та перспективні. До попередніх належать:

- 1) офіційно публічно засуджувати діяння, пов'язані із: